

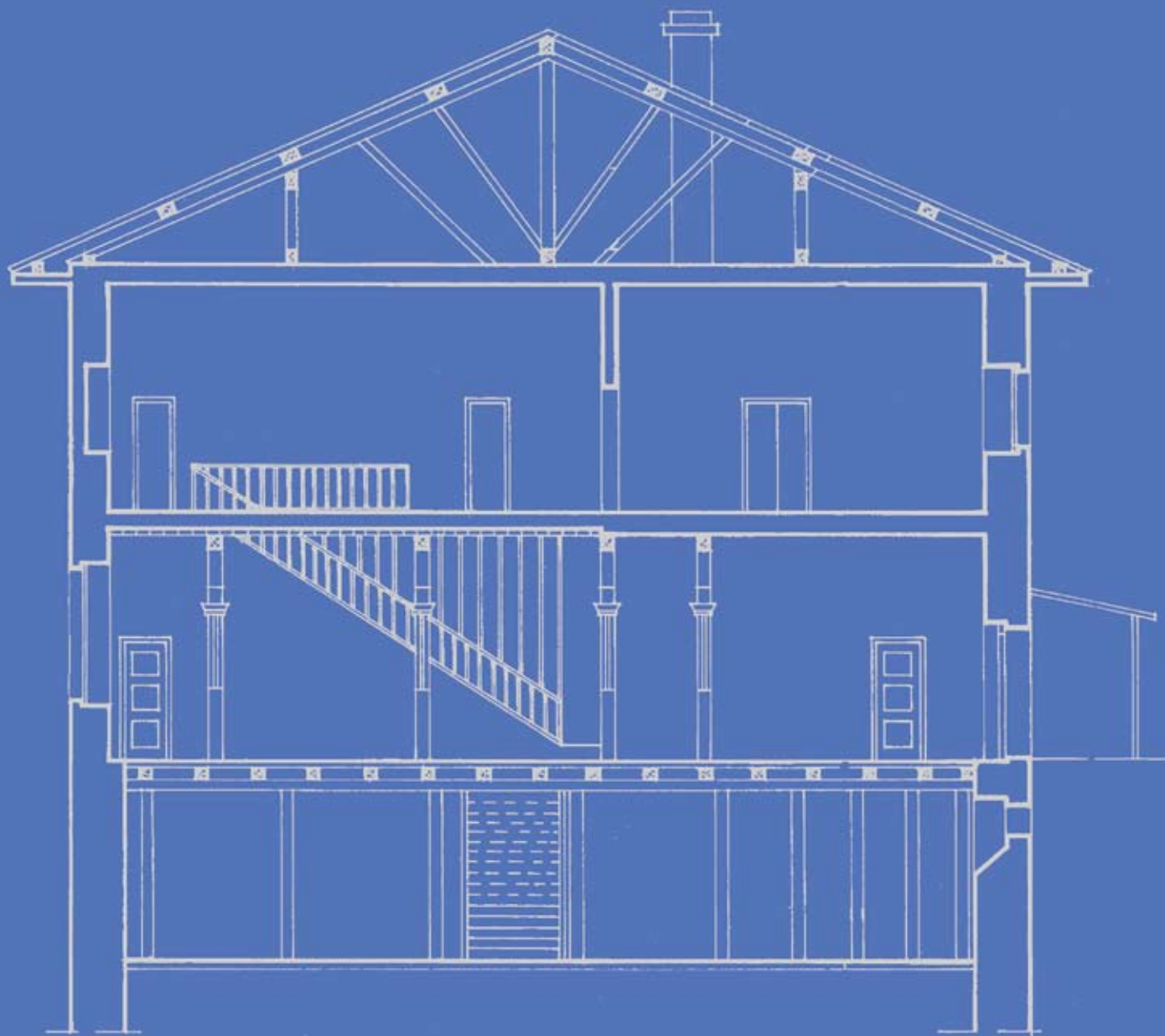

Докторова кула

The Doctor's Tower

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Пресек
Cross section

Докторова кула

Кнеза Милоша 103

Културно добро од великог значаја

Општи изглед са истока, 1965.
General view from the east, 1965.

Институционално збрињавање и смештај душевних болесника у Србији започети су 1861. године у кући лекара Вита Ромите, касније чувеној Докторовој кули, у улици Кнеза Милоша бр. 103. Др Вито Ромита био је други по реду дипломирани лекар у Кнежевини Србији (први је био Грк др Константин Александриди).

Пореклом Италијан из Напуља након службовања у Цариграду и Букурешту, 1823. године дошао је у Београд као политички емигрант. Стеавши поверење и углед као лекар, од београдског везира је добио шест и по хектара земље да у Београду изгради кућу за своју породицу. Др Ромита је изабрао плац на тада пустом и ненасељеном

Opшти изглед са запада
General view from the west

месту ван Вароши у шанцу, али са погледом на Топчидерско брдо, Бежанијску косу и ушће Саве у Дунав, познатом као Губеревац¹. Међитим, избор места изазвао је сумњу код везира који је тражио да обустави градњу, о чему сведочи и архивски документ „што да се зида кућа слична фабрици, па се боји да се са те куће може топовима нанети штета његовом конаку у граду“². Ромита се бранио да не зида кућу с намером да напада тврђаву јер је не би онда градио од блата са унутрашњим зидовима од дрвета. Како је у међувремену постао лични лекар кнеза Милоша, обратио му се за помоћ с објашњењем да је кућа довољно удаљена од пашиног конака, да је зида више блатом него кречом и да таква не би издржала ни детонацију једног топа.³ Зграда је изграђена по докторовој жељи 1824. године.

У оквиру плаца др Ромита је засадио воћњак и виноград са племенитим врстама воћки и лозе које је донео из Италије и Грчке.

Када су га Београђани питали зашто у тако удаљеном месту подиже кућу изјавио је „биће ово некад средина Београда“⁴.

Површина Докторове куле је од 468 м² и састоји се из подрума, приземља и спрата. Распоред просторија је био симетричан. Средишњи део приземља заузимао је вестибил, а лево и десно од њега биле су по три просторије. Судећи по прозорима може се претпоставити да је приземље имало споредну намену, а први спрат стамбену и репрезентативну. Дрвене степенице водиле су на спрат са холем димензија 9,50x7,50 м из кога се двокрилним вратима приступало у шест пространих одељења. Главна и највећа просторија за пријеме, налазила се у средини спрата, окренута прилазном дворишту, док су бочне просторије биле спаваће собе. Просторија на југоисточној страни једина је имала камин. Све таванице биле су обрађене у малтеру са декоративним

Opštini izvedaj sa istoka, pre konzervatorsko-restauratorskih radova
General view from the east, before conservation and restoration works

профилацијама. Архитектонски, иако у себи сједињује различите стилове и утицаје, највише је имала одлике куле по чему је и добила назив „Докторова кула“: четвртастог облика од камена без обраде, са малим прозорима у приземљу. Истовремено, по величини и изгледу унутрашњег простора имала је одлике конака само без трема или доксата, а што је било типично за конаке виђенијих људи. Иако једноставног изгледа била је репрезентативна и споља и изнутра за то доба. Специфичност су били прозори са зашиљеним луком оријенталног карактера на спрату. Неимар куће др Ромите није познат али се претпоставља да је у питању домаћи мајстор који је познавао одлике балканске архитектуре. Данашњи полукружни отвори у приземљу изведени су пре 1908. године. На западној фасади на спрату било је померања прозора, али, нажалост, аутентични цртежи изгледа нису сачувани.

Након три године рада у Србији др Ромита је отпуштен из службе кнеза Милоша, а прави разлози остали су неразјашњени до краја. С обзиром на новонастале околности вратио се у Букурешт 1827. где га је затекла и смрт. У кући на Губеревцу остали су да живе његова жена Франческа, ћерка Антоанета и зет, доктор Бартоломео Куниберт родом из Пијемонта. Докторова супруга и ћерка упутиле су 1832. године писмо кнезу Милошу које је гласило: „Тако названу кулу Докторову, иначе кућу, коју је покојни мој муж оградио, насадивши око ње и виноград, ни ја, ни моја кћи, а ни мој зет, нисмо у стању више држати. Ми је сви единодушно, Вашој светлости предајемо, као ствар, која тек Вашој светлости од потребе бити може“⁵ Тако је породица др Ромите кућу поклонила држави. Иако у добром стању дуго се разматрало какву јој намену доделити. После три деценије од тада, декретом кнеза Михаила 1861. године који су потписали председник Совјета,

министар унутрашњих дела и главни секретар Совјета, одлучено је да Докторова кула служи за смештај душевних болесника, поставши тако прва психијатријска установа у Србији под називом „Дом за с ума сишавше“.

Општим правилима ове институције било је прописано „колико ће се и каква лица у ово заведеније примати, и како ће издржавати у њему; као и регуле: о примању болесника у Дом за с ума сишавше и отпуштању из истог; о дужностима свештеника; о правима и дужностима управитеља, уједно и лекара, лекарског помоћника и економа; о подизању фонда за с ума сишавше; о набављању лекова“.⁶ Овај указ састојао се од 37 чланова. Први пацијент је примљен 26. августа 1861. године. По усвајању новог закона о уређењу санитарске службе 1881. године Дом прераста у Болницу за душевне болести. Тако је ова зграда постала једна од првих специјализованих здравствених установа у Србији. Утемељивачи савремене српске психијатрије који су свој радни век провели у овој болници били су: др Лаза К. Лазаревић, др Младен Јанковић, др Јован Данић, др Војислав Млађи Суботић и др Душан Стојимировић, као и бројни други лекари и особље који су допринели развоју психијатрије у Србији.

Због својих архитектонских вредности као једна од старијих приватних кућа подигнутих на простору некадашњег Западног Врачара (данас општина Савски венац) и културно-историјских вредности као прва психијатријска болница у Србији, проглашена је за споменик културе 1965. године (Решење Завода за заштиту споменика културе града Београда бр. 242/8 од 13.10.1965.), а 1975. за споменик културе од великог значаја за Републику Србију (Одлука о утврђивању, „Сл. гласник СРС“ бр. 14/79).

Временом је постала окосница и „камен темељац“ формирања Клиничког центра Србије који се данас налази око ње.

Пећ, у току конзерваторских радова
Ceramic stove, during conservation works

Напомене и литература:

1. Губеревац је стари назив за брдо између Булевару Франше Д'Епера и улице Кнеза Милоша, некада познато по првој Психијатријској болници у Србији у XIX веку отвореној у „Докторовој кули“ која се ту налазила.
2. Архивска документација, досије споменика културе Докторова кула, ЗЗСКГБ, Београд
3. Исто
4. С. Миловановић, Први српски психијатри, Часопис Српског лекарског друштва, свеска 9–10, Београд, 2006.
5. Др В. Михајловић, Први дипломирани лекари у обновљеној Србији, Српски архив за целокупно лекарство, I, др Вито Ромита, Београд 1937.
6. С. Миловановић, Први српски психијатри, Часопис Српског лекарског друштва, свеска 9–10, Београд, 2006.

The Doctor's Tower

103 Kneza Miloša Street

Cultural property of great importance

Opшти изглед са запада, 1965.
General view from the west, 1965.

Institutional care and accommodation of mental illness patients in Serbia were initiated in 1861, in the house of doctor Vito Romita, later known by the name Doctor's Tower. Doctor Vito Romita was the second doctor to graduate in the Principality of Serbia (the first was a Greek, doctor Constantin Alexandridi).

Native Italian from Naples, after serving in Constantinople and Bucharest, he arrived at Belgrade as a political emigrant in 1823. Having gained trust and reputation as a doctor, he was given six and a half hectares of land by the Belgrade Vizier, to build a house for his family. Doctor Romita chose a land lot in a desolate and uninhabited area outside of Belgrade town within a trench, but with a view of Topčider

hill, Bežanijska kosa and the Danube and Sava confluence, known as Guberevac¹. However, the selection of location caused suspicion of the Vizier, who asked him to stop the construction, as testified by an archive document "why would he be building a house resembling a factory, there is fear that cannons could be used from the house to damage vizier's residence in the city"². Romita defended himself, saying he was not building the house to attack the fortress, otherwise, he would not be building it out of mud, with interior walls made of wood. In the meantime he became the personal doctor of Prince Miloš, so he asked him for help, explaining that the house was considerably far from the Pasha's residence, that the house is being constructed out of mud rather

Изглед главне фасаде
Front view

than a lime, and as such it would not withstand even a single cannon detonation.³ The building was constructed according to the doctor's ideas in 1824.

On his land, doctor Romita planted an orchard and a vineyard with noble fruit and vine varieties he brought from Italy and Greece. When Belgraders asked him why he was building the house in such a distant place, he said "in some time, this will become Belgrade city center".⁴

The Doctor's Tower covers the area of 468 m² including the basement, ground floor and the first floor. The room disposition was symmetrical. In the central part of the ground floor was a vestibule, with three rooms to both left and right sides. Observing the windows, it can be assumed that the ground floor had a secondary purpose, while the first floor was

the residential and reception area. The upper floor could be accessed by a wooden staircase, with 9.50m x 7.50m hall leading to six large departments through a double door. The main and largest reception room was in the center of the upper floor, facing the entrance courtyard, while the side chambers were used as bedrooms. The room on the southeast side was the only one with a fireplace. All ceilings were modelled in stucco decorative mouldings. Architecturally, though combining various styles and influences, most of the building's features resembled a tower, hence the name "Doctor's Tower": square-shaped, made out of untreated stone, with small windows on the ground floor. At the same time, according to its size and interior, it had the characteristics of a residence without a porch, typical of residences of notable people. Though plain by

**Франческа Ромита предаје "Докторову кулу" кнезу Милошу 1832. године
Francesca Romita endows the „Doctor’s Tower“ to prince Miloš Obrenović in 1832.**

**Приземље, средња соба
Ground floor central room**

the appearance, it had representational exterior and interior for the time period. Its specific feature is the oriental pointed-arch windows on the first floor. The constructor of doctor Romita’s tower remains unknown, but it is assumed that he was a local building craftsman, who knew the characteristics of Balkan architecture. The semicircular openings on the ground floor were designed and applied earlier than 1908. The position of the first floor windows on the western façade has been changed, but unfortunately, the authentic project drawings have not been preserved.

After three years of work in Serbia, doctor Romita was dismissed from service of Prince Miloš, and the true reasons have remained unclear. Due to unforeseen circumstances, in 1827 he returned to Bucharest, and this is where he died. His wife Francesca, daughter Antoaneta and son-in-

law, doctor Bartolomeo Cunibert, a native of Piedmont (Italy) continued to live in the house in Guberevac. The doctor’s wife and daughter sent a letter to Prince Miloš in 1832, saying: “The so-called Doctor’s Tower, which is actually a house, built by my late husband along with a vineyard around it, can no longer be maintained by myself, nor my daughter or son-in-law. All of us, unanimously, hand it to your Excellency, as an object, which may only be of use for your Excellency”.⁵ Thus, the family of doctor Romita donated the house to the state. Though it was in good quality condition, it had long been considered which function it should be assigned to. Three decades later, by a decree of Prince Mihailo in 1861, signed by the President of the Council, the Minister of Internal Affairs and the Head Secretary of the Council, it was decided that the house

would serve to accommodate mental illness patients, thus becoming the first psychiatric institution in Serbia, bearing the title “The home for those who lost their mind”.

The general rules of the institution prescribed “how many and what kind of persons this facility would receive and support; as well as the rules: on admitting and dismissing patients into the Home for those who lost their mind; on the duties of the priest; the rights and duties of the manager, as well as the doctor, doctor’s assistant and the economist; on establishing a fund for those who lost their mind; on the purchase of medicines”⁶. The regulation included 37 articles. The first patient was admitted on 26 August 1861. Upon the adoption of the new law governing medical service in 1881, the Home turns into a Mental illness hospital. Thus the building became one of the first specialized healthcare institutions in Serbia. The founders of contemporary Serbian psychiatry, who spent their entire careers in the Home, included doctor Laza K. Lazarević, doctor Mladen Janković, doctor Jovan Danić, doctor Vojislav Mlađi Subotić and doctor Dušan Stojimirović, as well as many other doctors and medical staff who contributed to the development of psychiatry in Serbia.

Due to its architectural values, as one of the oldest private houses in the territory of former Western Vračar (nowadays Municipality of Savski venac) and cultural-historical values, being the first psychiatric hospital in Serbia, it was declared a cultural monument in 1965 (Decision by the Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade No. 242/8 of 13/10/1965), and a cultural monument of major significance for the Republic of Serbia in 1975 (Decision on declaration, “Official Gazette of RS” No. 14/79).

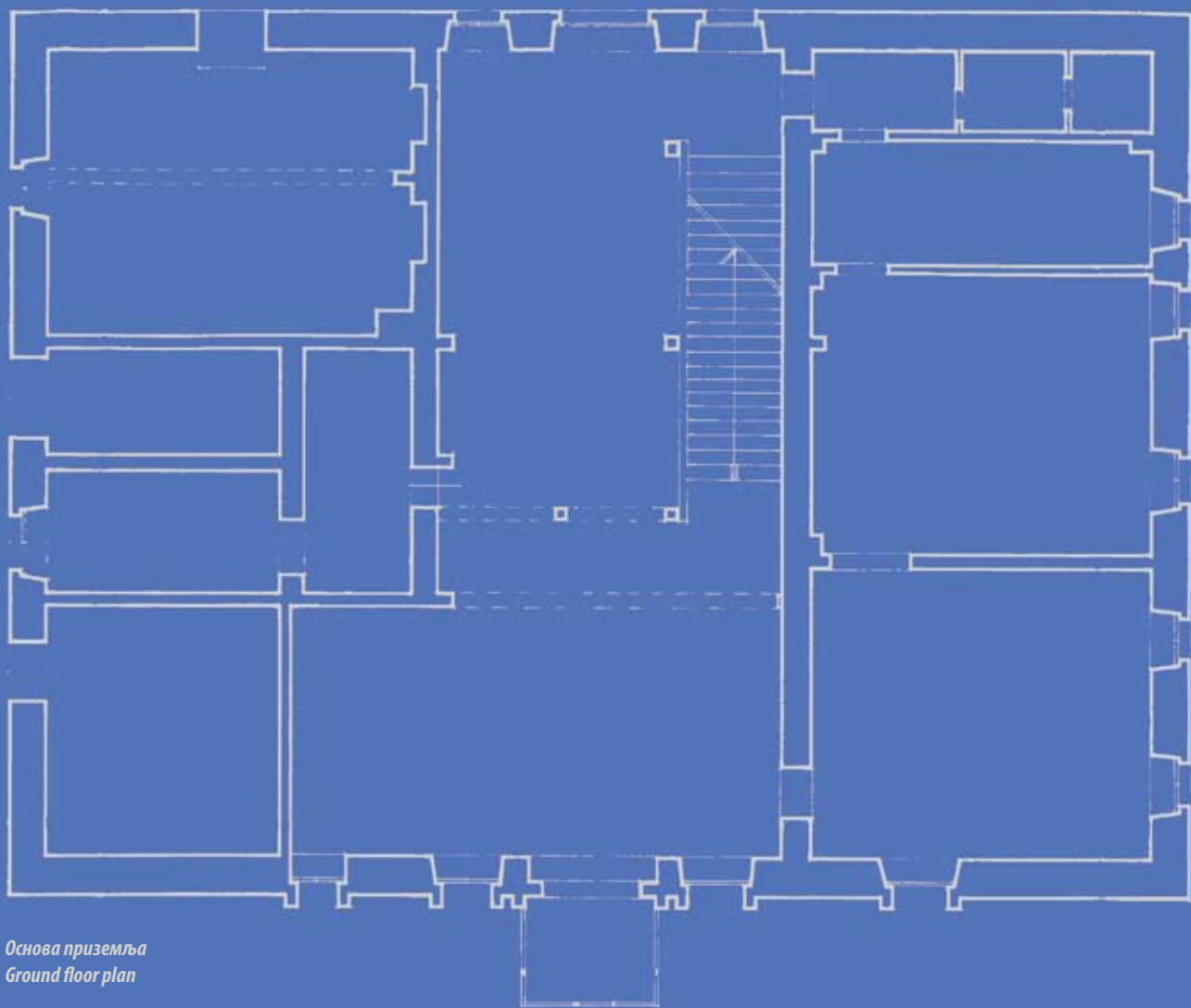
In time, the house became the basis and cornerstone for establishing the Clinical Center of Serbia, now expanding around the complex.

Notes and literature:

1. Guberevac is an old name for the slope between the streets Bulevar Franje D’Eperea and Kneza Miloša, once known by the first Psychiatric hospital in Serbia in the 19th century, in the “Doctor’s Tower” located in the area.
2. Archive documentation, files of the cultural monument Doctor’s Tower, Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade
3. Ibid
4. S. Milovanović, Prvi srpski psihijatri, Časopis srpskog lekarskog društva, sveska 9–10, Beograd, 2006.
5. Dr V. Mihajlović, Prvi diplomirani lekari u obnovljenoj Srbiji, Srpski arhiv za celokupno lekarstvo, I, dr Vito Romita, Beograd 1937.
6. S. Milovanović, Prvi srpski psihijatri, Časopis srpskog lekarskog društva, sveska 9–10, Beograd, 2006.

Ентеријер
Interior

Основа приземља
Ground floor plan

Докторова кула

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Оливера Вучковић, в.д. директора

Аутор: Ивана Весковић

Лектура: Autocorrect, Радица Смиљковић

Превод: Autocorrect, Јована Ћирић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић, фотодокументација ЗЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Birograf comp“ d.o.o.

Београд, 2018.

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

Извор: локална база података COBISS.SR/NBS

СР - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

725.194(497.11)(036)

ВЕСКОВИЋ, Ивана, 1977-

Докторова кула = The Doctor's Tower / [текст Ивана Весковић ; превод Јована Ћирић ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, 2018 (Београд : Birograf comp). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки преузет из колофона. - Текст штампан двостручно. - Тираж 1.000. - Напомене и библиографске референце на крају текста.

ISBN 978-86-89779-58-5

а) Београд - Докторова кула - Водичи
COBISS.SR-ID 268518668

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

